

Politika identit v čínských enklávách amerických měst: muzejní narace

DANIEL TOPINKA* – JAKUB HAVLÍČEK**

Identity Politics in American Chinatowns: Museum Narratives

Abstract: This text deals with ethnopolitical identities as presented to visitors to Chinese enclaves by their inhabitants themselves in museums of Chinese enclaves in the United States. We focus on three locations: San Francisco, New York, and Chicago. The text briefly introduces the history of Chinese immigration and the establishment of the Chinese as a minority within the American nation. It focuses on the content of the permanent exhibitions, it describes and analyzes the forms of representing Chinese identities in these museums. At a theoretical level, we draw on the concept of identity politics. We apply a syntagmatic approach, using a method of narrative analysis of the exhibitions, comparing the sequential development of the museum narrative in the order it is intended to be presented to museum visitors. We identify the various elements of the design of the exhibitions and the themes presented. Our research was conducted during field trips of the authors between 2013–2019. The exhibitions come with a so-called canonical narrative that is linearly conceived and introduces the “harmony” of Chinese and American identities. The canonical narrative is coherently and logically conceived, the presented themes support the whole narrative. The canonical narrative illuminates the presence of Chinese immigrants as a journey from exclusion to full emancipation and recognition of their equality, with reference to cultural specifics of Chinese sociocultural identities.

Keywords: museum narratives; Chinese Americans; identity politics; ethnopolitics; narrative analysis

DOI: 10.14712/23363525.2023.6

Úvod

V roce 1974 byl do kin uveden film Romana Polanského *Chinatown*, který měl a doposud má mezi diváky velký ohlas a jehož scénář byl oceněn Oscarem. Film bývá opakovaně oceňován i v současnosti a žánrově patří k mysteriózním dramatům, nezapomenutelným detektivkám [*Totušek 2019*]. Diváky zavádí do předválečné Kalifornie, kde je detektiv Jake Gitts (Jack Nicholson) najat, aby pátral po manželské nevěře. Zpočátku jednoduchý příběh postupně a promyšleně graduje. Otevírá dávno zapomenuté podvody, příkoří a propletenec skandálů, aby nakonec dospěl ke svému vrcholu v Čínské čtvrti. Finální scénu provází výrok jednoho ze společníků detektiva: „Zapomeň na to, Jaku. Je to Chinatown.“ Divákům srozumitelný výrok nese esencialistické významy. Obdobně jako tento film, tak i další popkulturní díla umně využívají obrazu čínské čtvrti na veřejnosti, tak jak se v průběhu

* Doc. PhDr. Daniel Topinka, Ph.D., Katedra asijských studií a Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 511/10, 779 00 Olomouc. E-mail: daniel.topinka@upol.cz

** Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D., Katedra asijských studií a Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 511/10, 779 00 Olomouc. E-mail: jakub.havlicek@upol.cz

historie utvářel, a pracují s jeho neuchopitelností, tajemností, anomii, kulturní jinakostí [Lin 1998: 172–173]. Nejen v tomto filmu je patrné, že fenomén čínského města přitahuje pozornost a probouzí imaginaci. Tento text se ale nevěnuje těmto obrazům a imaginacím ve veřejném prostoru, které provází řada stereotypů, ale obrací se směrem dovnitř těch částí amerických měst, které si udržují označení „Chinatown“. Zabývá se tím, jak na obvykle negativní stereotypizaci reagují současní Číňané a jaké etno-politické identity oni sami prezentují návštěvníkům enkláv, které jsou vyznačovány na mapách a v turistických průvodcích jako místní atrakce. Pro porovnání formování těchto etno-politických identit jsme si vybrali tři městské prostory: čínské čtvrti v San Franciscu, v New Yorku a Chicagu. Blíže se zaměřujeme na formy reprezentací čínských identit v prostředí muzeí. Tato muzea jsou součástí čínských čtvrtí a návštěvníkům nabízí ucelený příběh čínské přítomnosti ve Spojených státech amerických. Příběh prezentovaný v muzejních expozicích je vyprávěn prostřednictvím muzejních instalací, artefaktů a jeho tvůrci jsou obvykle dvě skupiny Číňanů: bohaté rodiny sponzorů, s jejichž zázemím se daří muzea budovat a udržovat a dále (obvykle) čínští badatelé, kteří pátrají po historických informacích a celé naraci dávají jednotnou formu. Snaha nalézt podobnost této etnopolitiky v prostředí tří amerických měst ale nesmí úplně zastřít skutečnost, že i tento kompaktní, lineárně koncipovaný příběh může mít své různé podoby a nuance.

Celá narace čínské přítomnosti by byla bez muzeí přítomna jen velmi omezeně ve fyzicky ohraničeném prostoru čínské enklávy a k mnohé symbolice zvýrazňující a upozorňující na „čínskost“ prostředí by chyběl ústřední vysvětlující prvek. Muzea jsou místy, kde je narace návštěvníkovi k dispozici v ucelené podobě. A návštěva muzejních expozic otevírá prostor, kdy jsou návštěvníkovi postupně překládány kroky, které pomáhají rekonstruovat „příběh“ – od počátku, kdy na území Spojených států amerických vstoupili první Číňané, přes klopotné počátky a restriktce, až po současnost. Ústředním kognitivním cílem pro návštěvníka je porozumět předloženému příběhu a rovněž vytvořit nový druh paměti, který by měl být legitimní součástí americké kolektivní identity. Tento příběh je logicky a chronologicky uspořádán, a pokud budeme hovořit o jeho celistvé podobě, budeme ji označovat jako příběh kanonický. Jaká je tato ústřední narace, odkud pochází, jaký má smysl?

Politika identit v muzejních naracích

V pojetí T. H. Eriksena je etnicita relační a situační záležitostí. Rozehrává se mezi skupinami a vyjadřuje dlouhodobou, systematickou komunikaci kulturních diferencí skupin, které se považují za odlišné. Objevuje se v okamžicích, kdy se tyto odlišnosti ozřejmují v sociálních interakcích [Eriksen 2007: 105]. Politika identit označuje proces, který spočívá v mobilizaci etnicity a jejího povýšení na politický nástroj, jehož smyslem je posílit nerovnosti a difference, případně (znovu) vytvářet etnické skupiny coby akční politické jednotky. Již dříve si všiml A. P. Cohen instrumentálního nakládání s etnicitou, která se objevovala v situacích volání po rovných právech a vykazuje reaktivní charakter [Banks 1999: 146]. Politika identit označuje politická hnutí, která se dovolávají kolektivních identit spojených s morálními závazky („mobilizují“), jež nabývají charakter etnický, založený na představě příbuznosti a společného původu, založeného regionálně (je dán místem) či nábožensky [Eriksen 2007: 128]. Detailnější rozbor politiky identit T. H. Eriksena vede k závěru, že tyto

identity vykazují jisté obecné rysy: jsou výrazem soutěže o nedostatkové zdroje, důsledkem modernizace, stvrzením příbuzenství a kulturní podobnosti, vyvolávají obrazy minulé nespravedlnosti a utrpení, dovolávají se osobní zkušenosti aktérů, posilují meziskupinové hranice a redukuje komplexitu společnosti na soubor jednoduchých kontrastů. Reifikace identit, zjednodušování a rigidita meziskupinových hranic umožňují smysluplné konstruování světa a zároveň otevírají cestu ke zdrojům [Eriksen 2012: 258–261]. Formování identit souvisí s místem či prostorem a uplatňovanou politikou kolektivní paměti [Moore – Whelan 2007].¹

Zvláštní roli v konceptualizaci politiky identit sehrávají muzea a jejich prostory. Naše analýza se zaměřuje na zkoumání toho, jaké jsou reprezentace čínských identit v prostředí muzeí, jaká je kanonická narace, odkud pochází a jaký má smysl. Tricia Austin [2012] píše, že analýza narací je aplikovatelná na design expozic, poskytuje vhodný analytický rámec a kreativní výsledky, které jsou zajímavé pro teoretiky, tvůrce, designéry a další profese. Uvádí, že zdrojem intenzity působení narací je několik propojených dimenzí: záměrnost, obsah, vyprávění, zážitek publika a kontext. Rekonstrukce narací je příležitostí, jak přemýšlet o prostorech jako o příbězích a konfrontovat se s působícími *agency*, tedy činiteli, kteří vytvářejí a autorizují celou škálu dimenzí zkoumaných narací. Je zde značný prostor pro kritickou reflexi, který není ve výzkumu zcela využit [Austin 2012: 118].

Muzea jsou se svými expozicemi lokalizována v čínských čtvrtích. Tyto městské prostory charakterizuje výrazná *image*, která odděluje městský prostor čínské enklávy fyzicky, symbolicky i mentálně od jiných částí města. Již samotné vstupy do čínské čtvrti obvykle označují různě stylizované brány, často zdobené čínskými nápisy, motivy draků či lvů, které návštěvníku připomínají, že vstupuje na místo, které se od ostatních částí města odlišuje. Kromě takových bran se na tomto *image* podílejí další objekty se svou jedinečností; jejich struktura vyjadřující prostorové kvality a význam, který mají takové objekty pro obyvatele či návštěvníky. Čínské čtvrtě mají svou *imageability*, vlastnost objektů, které vyvolávají silný *image*. Takovýchto objektů v městském vyčleněném prostoru nalézáme celou řadu, vyznačují se specifickými tvary, barevností a působením na smysly [Lynch 2004: 6–9] a jsou dávány do spojitosti s čínskou kulturou obecně, ať již jde o architektonické prvky budov, vývěsní štíty různých podniků, barevné lampiony, označení ulic apod. Čínské enklávy jsou fyzicky ohraničenými lokalitami, ale v čase nezachovávají stabilní tvar: některé čínské čtvrti se postupně zmenšily, jiné zase expandovaly, prošly více či méně výraznými přestavbami anebo změnily původní lokaci v městském prostoru. I přes často zjevnou a dobře patrnou odlišnost nejsou hranice čínských enkláv vždy jednoznačně patrné: prvními znaky jsou obvykle čínské nápisy nad obchody a čínské restaurace. Navzdory symbolickému vyčlenění z ostatního městského prostoru zůstávají integrovány

¹ Dušan Lužný a Jan Váně [2017] při konceptualizaci kolektivní paměti rozlišují kolektivní paměť, která se stává předmětem diskurzivních sporů od historické paměti, jejíž obrazy jsou vytvářeny metodami historických věd a historiky a jejich interpretacemi událostí. Autoři mimo jiné nabádají, aby bylo na náboženskou kolektivní paměť nahlíženo jako na téma obsahující inherentně spojitost s mocí, resp. konfliktem, nástroj vytváření kontinuity vztahující se k přítomnosti, střeženou produkcí, vnitřně diverzifikovanou, objektivizovanou a sedimentovanou paměť, jejímž obsahem je dávná minulost, přičemž se na jejím udržování podílí proces socializace, zprostředkování a narativní strukturace a schematizace [Lužný – Váně 2017: 588]. V tomto světle je potřeba nahlížet na působení utvářené historické paměti, která působí jak na obsahy paměti individuální, tak i na kolektivní.

do prostoru města. Nalézáme v nich jak místní obyvatele, tak turisty, i jiné obyvatele, kteří sem zamířili do restaurace či do obchodů. Podle ekonomické aktivity se jednotlivé čínské čtvrti liší: nalézáme v nich viditelné znaky ekonomické specializace. V obchodech pracují Číňané, jejichž znalost angličtiny je ne vždy dobrá, mezi sebou často komunikují čínsky. Prostor je ekonomicky strukturovaný, v reprezentativnějších částech čtvrtí jsou situovány obchodní a občanské asociace a obchodní komory.

Turistický ruch a pohyb turistů je veden mapami, které v prostoru zdůrazňují významné prvky. Turistické trasy určují spojnice těchto prvků, které obvykle lemují obchody s turistickým zbožím. Etnizace tohoto prostoru je evidentní. Návštěvník zaznamená nejen fyzickou přítomnost čínských obyvatel čtvrtí, ale především řadu prvků upozorňujících na diferentnost prostoru: sochy lvů, čínské nápisy, vyobrazení buddhistických božstev na zdech apod. Prostory se vyznačují čínorodostí, je zde značný pohyb lidí, ulice bývají zaplněné a rušné. Architektonickou zvláštnost podtrhují buddhistické, konfucianské či taoistické chrámy a svatyně. Pokud jsou součástí čínských čtvrtí parky, tak se v nich často cvičí nebo hrají deskové hry.

Metodika výzkumu

Z mnoha objektů čínských enkláv jsme si zvolili právě muzea a to z důvodu, že prezentovala kulturní a etnické identity a nabízela návštěvníkům ucelenou naraci. Benedict Anderson [2008] píše o muzeu jako o mocenské instituci, která sehrála svou politickou roli v procesu kolonizace, odrážela soupeření o státní vzdělávací politiku, produkovala hierarchizace obyvatelstva a zahrnutí míst do nových představ o prostoru. „Pomuzejnění“ vytváří nová klasifikační schémata, hierarchie, představy historie a moci. Muzea jsou vybavena narací a vyprávějí příběhy, které mají svou formu a strukturu a spojují jednotlivé události do sérií a dávají jim význam. V našem případě jsme zvolili syntagmatický přístup, kdy jsme pozorovali sekvenční vývoj narace v pořadí, jaký je určen návštěvníkům muzea směrem prohlídky. Sledovali jsme, jak jsou řazeny a do jakých vzájemných vztahů uváděny jednotlivé prvky expozic, o jakých tématech a místech vypovídají a do jakého času jsou situovány. Výzkumnou metodou byla narativní analýza vycházející z pozorování v muzejních expozicích a z jejich fotodokumentace, kterou jsme pořídili během našich návštěv v muzeích. Důraz byl kladen na reprezentaci a rekonstrukci příběhu prezentovaného expozicí napříč časem a prostorem, a porozumění celku a kontextu narace [Andrews – Squire – Tamboukou 2008]. Terénní výzkum probíhal během pobytů ve vybraných lokalitách v letech 2013–2019.

Imigrace z Číny

V případě čínských čtvrtí je vhodnější hovořit o enklávách, které poskytují Číňanům a jejich obchodním společnostem kulturní a sociální zázemí a umožňují fungování etnické ekonomiky. Název „Chinatown“ je nálepkou, která byla čínským enklávám udělena americkým obyvatelstvem. Původně měla tato místa charakter ghatt, v nichž se Číňané koncentrovali v důsledku tlaku americké společnosti a obvykle nesla velmi špatnou pověst a stigma. Vznik prvních ghatt bezprostředně souvisel s imigrací do Spojených států a čínské enklávy byly místy s vlastní dynamikou a evolucí [Lai 1988: 4–8]. Dále uvádíme jen

vybrané klíčové okamžiky čínské imigrace.² Její počátky jsou spojeny s přesuny Číňanů v polovině 19. století. Kromě počáteční snahy Číňany prezentovat jako kuriozity (artisty, hudebníky a další performery), bylo dominující motivací především zapojení imigrantů na trh práce. Prvopočátky čínské přítomnosti byly spojeny s pracovními příležitostmi vyvolanými „zlatou horečkou“ v Kalifornii, dále stavbou transkontinentální železnice, rozvojem důlního průmyslu a dalších průmyslových odvětví, ale i zemědělství a služeb. Dlouho například převládal stereotyp čínskégo prادلáka, karikovaného „Asiata“ v tradičním kostýmu, s nezbytným copánkem. Původně přicházeli Číňané především z oblastí delty Perlové řeky (Kanton, Taisan), přes San Francisco. V rozmezí několika let počty příchozích stupaly z desítek na desetitisíce. Imigrace je zpočátku čistě mužskou záležitostí, postupně do Spojených států přicházejí i ženy, ale nepoměr byl evidentní a imigrace žen byla ze strany státních autorit silně omezována. Přestupními stanicemi se stávají velká americká města, v nichž vznikají první čínské enklávy. Poskytují zázemí pro imigranty a rozvíjí se v nich etnická ekonomika, stávají se místy, o nichž se v dobovém tisku píše v souvislosti s kriminalitou, hráčstvím, kouřením opia a prostitucí. Klíčovým okamžikem se stala tzv. Burlingameova dohoda s Čínou, která položila základy pro další imigraci a organizované přijímání pracovní síly z asijských zemí, která saturovala potřeby hospodářství po zrušení otroctví.

Stoupající počty Číňanů a jejich působení na trhu práce vyvolalo v průběhu 80. a 90. let 19. století řadu násilných útoků na čínské enklávy a jejich obyvatele. Vedle toho například stát Kalifornie legálně omezil možnost příchodu žen z Číny a zakázal mezietnické sňatky čínských pracovníků. V roce 1882 byl přijat Zákon o vyloučení Číňanů (Chinese Exclusion Act), který završil stoupající averze vůči čínské přítomnosti a zavedl restriktivní politiku – zákaz další imigrace a znemožnění nabytí občanství v případě, že nedošlo k narození na území Spojených států. Jeho platnost byla postupně prolongována a zůstával vážnou překážkou imigrace, i když byl v některých případech obcházen. V reakci na to byl přijat tzv. Gearyho zákon z roku 1892, který zabraňoval sjednocování rodin. Číňanům byla v mnoha státech znemožněna možnost uzavírat sňatek s „bílymi“ ženami. Další legislativní úpravy počátkem 20. století přicházely s dalšími omezeními a to pro všechny asijské imigranty, vylučovaly je z práva na občanství, naturalizaci a vlastnění půdy. Změna přichází s počátkem 2. světové války a s překvalifikováním Číny za geopolitického spojence Spojených států amerických. Restrikce slábnou a ukončuje je Magnusonův zákon z roku 1943, který opětovně imigraci připouští, stejně tak jako naturalizaci, a stanovuje (velmi nízké) kvóty pro přijímání imigrantů. Sociální realitu ale pozměňuje skutečnost, že je v poválečném období potřeba legislativně reagovat na tisíce sňatků amerických vojáků s ženami čínského původu. Významným bylo přijetí Hart-Cellarova zákona (Immigration and Nationality Act), který v roce 1965 ukončuje kvótní systém i dosavadní restriktce a otevírá cestu tzv. nové imigraci z Číny. Imigraci ovlivňuje i poválečný konflikt mezi Kuomintangem a čínskými komunisty a z hlediska vnímání Číňanů ne-čínským americkým obyvatelstvem má nemalý symbolický význam také cesta prezidenta Nixona do Číny v roce 1972, vnímaná jako mezník v čínsko-amerických diplomatických i obchodních vztazích. Nových možností využívají statisíce Číňanů, jejichž podíl na americké populaci trvale stoupá. V roce 2010

² Podrobněji se imigraci věnuje text Jakuba Havlíčka, který se zabývá především obdobím 19. století a událostmi první poloviny 20. století [Havlíček 2018] – v našem krátkém shrnutí čerpáme z této statě.

podle údajů celostátního sčítání se k čínskému (včetně tchajwanského) původu hlásí přibližně 4 miliony Američanů, ať již výlučně anebo v kombinaci s jinou etnickou příslušností [Hoeffel – Rastogi et al. 2012: 14]. K roku 2019 je počet čínských Američanů odhadován na přibližně 5 400 000 [Budiman – Ruiz 2021].

Chinatown v San Franciscu

San Francisco bylo vzhledem ke své poloze na západním pobřeží branou pro vstup čínských imigrantů na území Spojených států. Enkláva v San Franciscu se rozkládá mezi ulicemi Grant Avenue a Stockton Street a jedná se o nejstarší enklávu ve Spojených státech [Teitelbaum – Asher 2005: 29], která vznikla v roce 1848. Celý prostor enklávy obdélníkového tvaru je umístěn nad centrem města v kopcovitém terénu a jeho zahrnuje 24 městských bloků. Enkláva je protkaná infrastrukturou města, jsou zde situovány veřejné služby (např. pošta) a blízkost k centru místo sytí turisty, což se odráží také na složení zboží v obchůdkách a na živém ruchu, kterého je zde návštěvník svědkem v denní i noční době.

Počátky čínské přítomnosti se vyznačují stejně jako jinde výhradním zastoupením migrantů mužů, kteří přijížděli zejména z jižní Číny a nechávali se zaměstnávat v dolech nebo na stavbách železnic [Roberts 2002: 139]. Konkurence na trhu práce vyvolávala v San Franciscu vlny násilností, k nimž docházelo mezi Číňany a obyvateli evropského původu, kteří vnímali čínské dělníky jako nežádoucí konkurenci na pracovním trhu. Chinatown se stal také místem, kde byly provozovány hazardní hry, užíváno opium, provozována prostituce. Mimo čínskou enklávu byla čtvrť obvykle vnímána jako exotická, záhadná a nebezpečná. Například turistické příručky přelomu 19. a 20. století doporučují návštěvu tohoto „Kantonu Západu“ jen v doprovodu spolehlivého průvodce [Tchen 1984: 3]. V roce 1906 zničilo větší část enklávy zemětřesení a následný rozsáhlý požár. Čtvrť byla poté přestavěna a modernizována, přesto se však představy o ní podstatně nezměnily.

Obraz čínské čtvrti v očích ne-čínských obyvatel města ilustruje popis z pera policejního komisaře Jesse B. Cooka. Ten v roce 1931 vyličil Chinatown před přestavbou jako ghetto, kde se šíří hráčství, opium a násilí, protože se jedná o uzavřenou a od okolí separovanou oblast, která nenabízí žádné jiné alternativy. Zároveň však vyvracel některé dodnes tradované zvěsti o staré čínské čtvrti před zemětřesením, například tu o komplexu podzemních chodeb tvořících celé podzemní město. Podle Cooka šlo o pouhé domovní sklepy, které byly místy propojeny [Cook 1931]. Od šedesátých let 20. století se enkláva otevírá novým přistěhovalcům, především z Hong Kongu. Obraz čínské enklávy jako místa koncentrace kriminality se však ve veřejném diskurzu projevoval poměrně dlouho a měnil se jen pomalu [Chin 2000].

Muzeum v San Franciscu

Ptát se místních obchodníků, kde se nachází muzeum, bylo marné. Obvyklou reakcí bylo krčení rameny, případně telefonáty známým, kteří by to mohli vědět. Nicméně – turistická mapa v tomto ohledu neklame a dovede návštěvníka na okraj enklávy. Muzeum provozuje The Chinese Historical Society of America, což je jedna z nejstarších organizací, která se věnuje studiu a shromažďování dokumentace o historii čínské imigrace, a to od roku 1963. Organizace si klade za cíl podporovat vědecké, literární a vzdělávací organizace,

shromažďovat a studovat všechny artefakty, odkazující k minulosti Číňanů ve Spojených státech amerických, propagovat výsledky bádání na veřejnosti a dokládat prospěšnost Číňanů americké kultuře a společnosti [*Chinese Historical Society of America*].

Příběh čínské přítomnosti je v tomto muzeu líčen jako součást „velké historie“ a je zasazen do celkového rámce čínské celoamerické migrace.³ Sanfranciská „epizoda“ je tak zasazena do mnohem širšího historického rámce, do kterého patří nejen severoamerický geografický prostor, ale i Jižní Amerika. Rovněž si všímá, odkud Číňané přicházeli, více než 90 % migrujících od 19. století do 2. světové války pocházelo z jižní Číny, z regionů delty Perlové řeky.

Popisy v expozici nabízejí klíčové informace: krátce po vypuknutí zlaté horečky se v Kalifornii nalézalo kolem 20 000 Číňanů. Ti se stali zdrojem mobilní pracovní síly. Tito pionýři se podíleli na práci v dolech, stejně jako na stavbě velkých železnic, ale z dobových fotografií byli vytěšňováni. Rostoucí imigrace vyvolávala zášť, která se odrazila na Zákonu o vyloučení Číňanů, ten je v narativu muzea prezentován jako výsledek antipatie a hysterie. Dobové protičínské ilustrace líčí čínskou invazi jako příliv „barbarů“, kteří vystupují z moře a pošlapávají svobodu a právo, jako sunoucí se kolony přistěhovalců, ohrožující americké ženy, vyhánějící další usídlené etnické skupiny. Zároveň je zde prostor pro malé dioráma, sérii obrazů z běžného, každodenního života obyvatel čínské čtvrti, který kontrastuje s částmi expozice zaměřenými na protičínské, rasistické stereotypy. Nejpůsobivější je světnička čínského přistěhovalce vybavená předměty denní potřeby. Na ni navazují miniaturní vyobrazení různých situací enklávy z dílny místního umělce a tvůrce dioramat Franka Wonga.

Po roce 1906, kdy zemětřesení a požár ničí město, se objevují plány na přemístění enklávy do jižní části města, což mezi Číňany vyvolává odpor. Zmíněna je také detence pro příchozí, která fungovala v rámci imigračního střediska na Angel Island, a byla v provozu v letech 1910 až 1940. Detence v tomto zařízení představovala hrozbu a je líčena jako utrpení, které hrozí všem příchozím [*Lee 2003: 68–74*]. Zatímco známější newyorské středisko na Ellis Island bylo běžným imigračním zařízením, sanfranciský Angel Island nabyl záhy poněkud jiný účel. Neproblémoví cestující byli odbavováni přímo na přístavních molech, zatímco všichni ti, kteří byli imigračním úřadům z jakéhokoli důvodu podezřelí, putovali do detence na Angel Island. To se obvykle týkalo zejména cestujících z asijských zemí [*Egan 2021*]. V narativu expozice je výrazem prvopočátečního odmítání, nedůvěry a výrazu selektivního přístupu k migrantům.

Jako zlomový okamžik je v narativu expozice představena 2. světová válka, která mění pohled na čínskou přítomnost. Američané si vážili toho, že Číňané bojovali proti japonskému nepříteli na americké straně. Čankajšek a jeho žena se v USA těšili velké popularitě – i to přispělo ke zlepšení vnímání Číňanů ve Spojených státech. V poválečném období se objevují naturalizovaní Číňané a po roce 1979 roste počet příchozích, kteří pochází z různých míst Číny – diverzita čínské migrace tím znatelně narůstá. Vnímání čínské migrace musí tuto pestrost zohledňovat, čínská přítomnost je komplexní a bezesporu už „americká“. Části expozice, které jsou věnovány poválečnému období, představují čínské Američany jako „modelovou minoritu“, která je vzorem pro ostatní [*Hsu 2015*].

³ Popis muzea a expozice se vztahuje k datu návštěvy, k měsíci dubnu roku 2015.

Expozice je pestrá a mísí se v ní řada minulých i současných prvků, které se doplňují, jak je vidět například na ukázkách odívání žen. Narativ ukazuje lineární vývoj, který propojuje minulost s přítomností, prezentuje tradice v transformaci do „přijatelných“ moderních tvarů obohacujících současnou společnost.

Zvláštní prostor zde mají vyobrazení samotného prostoru čínské čtvrti, a to v podobě kreslených map. Poukazují na pestrost života enklávy a vyobrazují zejména pracovní aktivity obyvatel. V přízemí je umístěna mapa, kterou si mohou turisté zakoupit a je jakousi ilustrací pracovního rytmu enklávy. Podzemní část muzea patří vyobrazením patologických způsobů života, jakési stinné stránky enklávy. Zde je umístěna mapa s vyobrazením heren, čínských i „bílých“ nevěstinců, opiových doupat a odráží tak stereotypní způsoby nahlížení na enklávu [Lee 2001]. Výmluvným faktem je, že k prezentaci těchto „temných“ stránek historie čtvrti jsou využita spíše skrytá zákoutí muzejního sklepení, například hned za návštěvnickými toaletami si lze prohlédnout vystavené potřeby kuřáků opia.

Chinatown v Chicagu

Enkláva v Chicagu se nachází v jižní části města. Její hranici tvoří řeka South Branch Chicago River, Ping Tom Memorial Park, úsek dálnice Stevenson Expressway, silnice Clark Street a Federal Street. I přesto, že zahrnuje na 30 bloků, nepřesahuje jeho rozloha 1 km² a je tedy o něco menší, než sanfranciská čtvrť. Vstupem do prostoru je stanice metra Cermak-Chinatown, která je situovaná na Cermak Road, procházející napříč enklávou. Jedná se o druhou nejstarší enklávu ve Spojených státech, do které přicházeli Číňané z Kalifornie a snažili se tak vyhnout protičínským náladám a následování.

Do Chicaga Číňané přicházeli postupně, v 50. a 60. letech 19. století nalézáme známky jejich přítomnosti, ale o představě komunity se dá hovořit až kolem roku 1870, po dokončení transkontinentální železnice [Bronson – Chiu – Ho 2011: 8]. Na přelomu století jich ve městě pobývalo několik stovek a to na různých místech, mezi nimi i na Clark Street („starý“ Chinatown).

Dnešní Chinatown se utvářel v několika etapách [Ling 2013: 56–66]. Počátky osidlování enklávy mají více příčin, patří mezi ně i spory mezi frakcemi a komplikovanější život v centru města, které daly vzniknout „nové“ čínské čtvrti. Klesá význam prádelen a to na úkor rozvoje restaurací [Ho – Moy 2005: 31]. Chicago se stává i pro vzdálenější okolí centrem etnického obchodu. Před rokem 1850 oblast Armour Square obývali přistěhovalci z Anglie, Německa a Švédska, které nahradili na přelomu století Italové a Chorvati. Ze severu byla enkláva ohraničena průmyslovou výstavbou, mezi sousedy přistěhovalých Číňanů patřili Italové, Irové, ale i Češi pocházející z Plzně. V roce 1900 žilo v Chicagu téměř 1 500 Číňanů [Ho – Moy 2005: 9]. K masivnějšímu čínskému osídlení enklávy došlo v roce 1912, a to kolem ulice Wentworth (stavby v čínském stylu jsou dokončeny před rokem 1930). Poté následuje ekonomická stagnace a počet obyvatelstva nepřekračuje 2,5 tisíce. V roce 1926 do podoby mnoha čínských staveb zasáhl městský projekt rozšiřování ulic [Bronson – Chiu – Ho 2011: 10].

S koncem 2. světové války dochází k oživení enklávy, především díky uvolnění imigračních restrikcí a enklávu definitivně sevřela z východu a jihu výstavba dálnice. V roce 1960 obývá enklávu kolem 7 tisíc Číňanů. Po roce 1980 se enkláva rozšiřuje na sever směrem k řece Chicago River a na jih k Bridgeport, posiluje se také její občanská vybavenost

[Bronson – Chiu – Ho 2011: 6]. Rozvoj města a přelidnění čínské čtvrti vedlo k tomu, že se řada Číňanů z místa odstěhovala na předměstí. Vznikají ale i nové stavby: veřejná knihovna (1990), Chinatown Square Plaza (1997), nákupní centrum a také na břehu Chicago River Ping Tom Memorial Park s čínským pavilonem (1999).

Enkláva byla vyobrazována a vnímána okolím jako pochybné místo setkávání gangsterů a exotické kriminality, ale také jako místo podnětné a romantické, podněcující fantazii návštěvníků svou pestrostí a programovou „čínskostí“ [Ho – Moy 2005: 10].

Chicagské muzeum

Součástí enklávy je muzeum Chinese American Museum of Chicago, které sídlí v budově velkoobchodu z roku 1896 na 23. ulici, poměrně blízko historického středu enklávy. Budova byla vlastněna obchodní společností, poté soukromým vlastníkem a v roce 2004 ji odkoupila soukromá nezisková muzejní nadace (Chinatown Museum Foundation). V roce 2005 bylo otevřeno první patro muzea a v roce 2008 zničil požár nedokončené třetí patro a mnohé exponáty. Muzeum bylo pro návštěvníky znovu otevřeno v roce 2010. Deklaruje, že jeho posláním je podporovat kulturu a historii čínských Američanů na Středozápadě prostřednictvím výstav, vzdělání a výzkumu. Poradní sbor nadace má 30 členů, jedná se o osoby různých profesí: bankéře, architekty, učitele [*Chinese American Museum of Chicago*].

Expozice, o nichž dále v textu zmiňujeme, nesly název „Tradiční čínské festivaly: oslava kultury“ a „Můj Chinatown: Příběhy zevnitř“.⁴ Expozice o čínské čtvrti začínala v prvním patře poděkováním sponzorům nadace a poté následovalo upozornění na skutečnost, že centrem pozornosti je každodennost. Dále byla zvýrazněna role rodinných asociací, které vznikaly na půdě Spojených států, aby podporovaly imigranty a ochraňovaly a začleňovaly skupiny osob, které měly společné příjmení, předky nebo místo původu. Expozice „Můj Chinatown: Příběhy zevnitř“ vzešla z tříměsíčního výzkumu orální historie, na kterém se podílelo 28 výzkumníků, dominantně s čínskými kořeny. Celý příběh začíná legitimizací migrace – Číňané po staletí putovali za poznáváním, obchodem a prací. Navíc podmínky v jejich zemi nebyly vůbec příznivé, byly poznamenány chudobou, válečným konfliktem, nejistotou. Číňané se tedy vydali v době zlaté horečky za výdělkem do Spojených států, využili také příležitost pracovat na stavbě železničních tratí. Vyděláváním peněz živili migranty své rodiny v Číně. Někteří se díky „okolnostem“ rozhodli zůstat a usadit. Jakmile dokončili práce na trati, nebyla pro ně práce. Rasismus a lokální násilí je donutilo se přesunout do jiných míst. Proč si Číňané zvolili právě Chicago? Předsudky a násilí na obou pobřežích kontrastovaly s příznivější atmosférou Středozápadu, kde se Číňané uplatnili jako obchodníci, restauratéři, pracovníci v prádelnách. V roce 1878 přicestoval do Chicago ze San Francisca Moy Dong Chow, o dva roky později se stává lídrem čínské enklávy („staré“) a stojí za přemístěním do oblasti známé dnes jako Cermak a Wentworth. Zdržněna je role zakladatele „nové“ čínské čtvrti.

Časová linie příběhu je následující. Číňané se v Chicagu objevují zejména po roce 1853. Oproti jiným místům zde nalézají lepší podmínky pro život a podnikají především ve službách (prádelny), které jsou prospěšné obyvatelům města. Nicméně přichází

⁴ Jednotlivé výstavy se mění, tento text pojednává o výstavách na sklonku roku 2013.

legislativní restrikce (1882). O šest let později vzniká první restaurace a „staré“ čínské čtvrti se vyhybá vlna násilí, která poznamenala například Číňany v Kalifornii, především díky dobrým vztahům čínských autorit s vedením města. Od roku 1900 začíná boom čínských restaurací a v roce 1912 vzniká „nový“ Chinatown, který se rozvíjí do doby hospodářské krize. 2. světová válka vše mění, Číňany zrovnoprávňuje [Wong 2005]. V 60. letech stoupá počet Číňanek, jejichž množství je do té doby v rámci čínských enkláv výrazně marginální. Tím se vytváří interetnický sňatkový trh umožňující partnerství Číňanek s Američany odlišného etnického původu. Od roku 1965 dochází ke zrovnoprávnění evropských a asijských migrantů. Chinatown se rozšiřuje a ke konci století do země přichází noví migranti. Počet Číňanů závratně stoupá. Zvláštní místo bylo vyhrazeno tzv. „papírovým synům“. Číňané reagovali na restrikce dané Zákonem o vyloučení Číňanů (Chinese Exclusion Act, 1882) tak, že nově příchozí muži si pozměňovali v dokumentech příjmení a vydávali se za syny již pobývajících Číňanů, čímž si legalizovali pobyt v zemi a obcházel nespravedlivý zákon. Vyloučení Číňanů bylo postupným procesem, který započal přijetím stejnojmenného zákona v roce 1882, bylo prohloubeno Gearyho zákonem z roku 1892, trvalou platností Zákona o vyloučení z roku 1904 a legislativou z roku 1924. Ta prakticky znemožnila migraci z asijských zemí.

Možnosti čínských imigrantů získat občanství a dosáhnout naturalizace byly touto legislativou a dalšími podobnými restrikcemi na úrovni jednotlivých států vyloučeny. Tento proces je v příběhu líčen jako postupná gradace legislativního násilí. Situace se mění v průběhu 2. světové války (1943) a definitivně je napravena Zákonem o imigraci v roce 1965. Politika Richarda Nixona a vztahy s Čínou vedly k migracím v 80. a 90. letech 20. století, které definitivně potvrdily legitimitu pobytu Číňanů.

Příběh utlačovaných a nechtěných Číňanů vyvažují v expozici postupně přibývajících „přínosy“ pro americkou společnost. Týkají se oblasti služeb: praní prádla (zdůrazňuje se, že v roce 1926 bylo v Chicagu na 500 prádelen), občůdků a restaurací, které poukazují jednak na proměnu etnické ekonomiky směrem od prádelen k restauračním stolům, ale také na užitečnost pro ostatní obyvatele, kterým je servírováno exotické jídlo v exotickém prostředí [Roberts 2002]. Expozici provází ukázky interiérů prádelen, restaurací a malých obchodů s „běžnými“ potřebami. Na pozorovatele působí jejich preciznost, úspornost, která se snoubí s barevnou elegancí.

Následuje sekce výsledků bádání – orální historie. Zde jsou vykresleny příběhy migrantů, kteří se propracovali od těžkého období počátku migrace k úspěšným drobným podnikatelům. Vedle toho zde nalézáme i příběhy druhé generace usedlíků, která se zapojila do bojů 2. světové války a do války v Koreji. Ochota čínských Američanů bojovat a padnout za vlast je představena jako důkaz loajality a nezpochybnitelné příslušnosti druhé generace k celku amerického národa. A také další generace, žijící životem běžných Američanů, žijí ve zcela jiné realitě nežli imigranti 19. a počátku 20. století. Fenggang Yang [1999: 178] píše o generační propasti, která tyto generace čínských Američanů dělí. Fotografie muzejní expozice zachycují Číňany generací 20. století v práci, ve vojenské službě, věnující se hudbě, vzdělávání, rodinnému životu. Zvláštní místo patří válečným angažmá, které začalo 2. světovou válkou a týkalo se i všech dalších vedených válek (Korea, Vietnam, Pouštní bouře, Irák). Jsou výslovně jmenováni právě veteráni pocházející z Chicaga.

Příběh končí novodobou prospěšností čínských Američanů pro celek amerického národa. Oproti předválečnému období jsou 90. léta 20. století něčím zcela opačným: Američané

adoptují čínské děti a dováží je z Číny. Vytváří se tak zcela nové identity čínsko-americké a současně některé čínské rodiny udržují s americkými rodinami vztahy – expozice zde odráží téma transnacionálních vztahů a s tím spojených identit.

Expozice „Tradiční čínské festivaly: oslava kultury“ prezentuje Číňany jako respektující svébytné kulturní tradice, na nichž výrazně lpí, jimiž však zároveň výrazně ožívují městský prostor. Představeny jsou způsoby oslav Nového roku, svátek lampiónů, dračích lodí a další, které pracují s artefakty americké kultury (dolary, dvojjazyčné nápisy na tričkách účastníků apod.). Svátky poukazují na skutečnost, že si Číňané uchovávají svou vlastní kulturu, kterou vnáší do městských prostor, které tak ožívují, zkrášlují a obohacují tím městskou komunitu jako celek. Důraz je kladen na estetiku a prvky zábavy.

Chinatown v New Yorku

Největší a historicky bezesporu nejvýznamnější newyorská čínská enkláva se rozprostírá ve spodní části Manhattanu a sousedí s další enklávou, tentokrát italskou (Little Italy). Odhady počtu obyvatel tohoto místa se rozcházejí, jedná se o desítky tisíc – enkláv obyvatel čínského původu, už ne tak velkých, ve městě nalezneme více.

Zhoršující se situace na Západním pobřeží čínské migranty reorientovala směrem na východ. První příchozí se živili v ručních prádelnách a poté i v restauracích. Příchozím „pomáhaly“ různé asociace, které jim zprostředkovávaly práci a napomáhaly v kontaktu s úřady a při zakládání vlastních podniků. Na současné podobě čtvrti se ale podílela imigrace po roce 1965, zejména z Hong Kongu. V poslední dekádě 20. století řada Číňanů místo opouští a stěhuje se do jiných částí města převážně z důvodu značných životních nákladů v místě. To se stává atraktivní pro nečínské obyvatele a trh s byty a jeho budoucnost je nejistá [*Guest 2013: 52*]. Lze vypožorovat, že se nejedná o žádný celistvý prostor, je diverzifikovaný a lze rozlišit několik jeho částí. Nepřehlédnutelný je segment prodejců ryb a zeleniny, kteří patří k těm chudším obyvatelům. Do místní ekonomiky také zasahuje turismus a v čínské čtvrti jsou situovány banky, restaurace, různě velké obchody – od malých obchůdků až po supermarkety. Hranice enklávy nejsou zcela jasné, protože místo nese tolik čínských významných prvků, které by ho jednoznačně ohraničily. Pro návštěvníka je prostor čtvrti bezesporu mnohem nezřetelnější, než je tomu v případě San Franciska nebo Chicaga. Rozprostírá se napříč různorodým městským prostorem, který zahrnuje široké avenue plné velkoměstského ruchu, menší a postranní uličky určené k bydlení, ale i tichá zákoutí parků či hřišť. Lze odhadnout, že celá enkláva zahrnuje přibližně čtyřicet městských bloků situovaných na dolním Manhattanu poblíž East River. Na jihu je prostor čtvrti zhruba ohraničen ulicemi Worth street a Henry Street, ze severu Canal Street, Grand Street a Hester Street, ze západu pak třídou Broadway a konečně na východě Essex Street.

Muzeum v New Yorku

Muzeum (Museum of Chinese in America, MOCA) leží trochu stranou samotné čínské čtvrti, na ulici Centre Street, již vlastně v prostoru italské čtvrti. Bylo založeno v roce 1980 a zaměřuje se na zachování a prezentaci historie, kultury a zkušenosti Číňanů ve Spojených státech. Pořádá výstavy, vzdělávací a kulturní programy a na jeho založení se podíleli historik John Kuo Wej Tchen a místní aktivista Charles Lai. Oba reagovali na obavy, že se

z místní paměti vytrácí vzpomínky a zkušenosti starších generací. I proto je součástí expozice projekt orální historie.⁵ Tento projekt se odráží v expozici velmi silně. Především jsou představováni konkrétní Číňané a jejich osudy na pozadí dramatických událostí [MOCA].

Nalézáme zde příběhy čínské zubařky, úspěšného farmáře, propagátora asimilace, vědkyně, spisovatele, které kontrastují s dobovými vyobrazeními necivilizovaných Číňanů, kteří ohrožují sociální řád a berou lidem práci. Narace představuje široké spektrum profesí, v nichž se migranti uplatňovali a vyhýbá se tak stereotypu pracovníků na železnici nebo v prádelnách. Část kopií dokumentů odkazuje na byrokratický aparát, který migranty precizně popisoval a klasifikoval. I v této expozici je upomínka na Angel Island. Pozornost je také věnována aktům násilí v enklávě, které opakovaně propukalo a legislativním restrikcím. Stereotypní vnímání Číňanů se postupem času objevovalo i ve filmu a rozhlasu. Projektivní ďábelskou postavou byl pověstný strašák Fu Manchu, původně postava šestákových kriminálních románů, později vystupující v řadě filmových či komiksových příběhů.

Expozice poukazuje v lineárním řazení na úspěchy a přínosy čínských migrantů. Ty se týkaly kultury jídla a také divadla. Přelomovým okamžikem byla 2. světová válka, která dala prostor novým pozitivním stereotypům, například vyobrazením čínského pilota v kokpitu letadla anebo čínským dělnicím v americkém válečném průmyslu. Poválečná narace představuje uvolnění a amerikanizaci Číňanů, končí sadou komentovaných fotografií míšenců, jejichž identity nemají pevné hranice a odkazují ke sdílení něčeho společného mimo tradiční etnické vzorce a klasifikace. Expozice ilustruje, že současní čínští migranti nepatří uzavřeným enklávám, představují fenomén globálních migrantů, odpoutaných od dřívějších zkušeností a ukotvených v globální realitě [Thunø 2007: 23].

Závěr

Všechna tři muzea přicházejí s kanonickou narací, která je lineárně koncipovaná a uvádí do „harmonie“ čínsko-americké identity, které byly v předválečném období koncipovány konfliktně. Celý příběh je vyložen v duchu emancipace a také asimilace. Emancipace se týká rovného uznání čínských imigrantů za rovnocenné s ostatními; obvykle ve finálních částech expozic byly vyzdvihovány jejich celospolečenské přínosy, a to napříč celou dobou pobytu ve Spojených státech amerických. Příběh spěje k asimilačnímu happy endu. Číňané jsou uznáni za rovné a vystupují v roli Američanů, žijících běžným životem, přitom neztrácejících nic ze své kulturní jinakosti. Naopak, dávají jí na odív v její pestrosti, zábavnosti a nemalé exotičnosti (např. slavnosti či kuchyně), které jsou v naraci představeny jako přínosné a výhodné pro městskou i americkou národní komunitu jako celek.

Emancipační prvek ale nepřipomíná politiku identit ve své krajní poloze. Je patrné, že dochází ke komunikaci kulturních diferencí mezi skupinami, které byly definovány jako čínská přistěhovalecká a americká usedlá. U té americké je zajímavé, že v naraci vystupuje jako homogenní identita a skutečnost, že sousedy čínských enkláv byli Italové, Irové, Němci a další přistěhovalí, je v naraci přítomna jen výjimečně. Sociální interakce prvního období jsou prezentovány jako nepřátelské a averzivní, po válce se ale mění. Proces, který by naznačoval, že narativ mobilizuje etnicitu, je viditelný v popisech předválečného nerovného postavení. Nicméně narativ etnicitu nepovyšuje na politický nástroj,

⁵ Informace o expozicích jsou uváděny k datu návštěvy, tj. březnu roku 2015.

i v předválečném období jsou oceňovány příklady, kdy se podařilo reprezentacím enkláv vyjednat smír na politické úrovni. Nerovnosti a diference v etnické rovině jsou v poválečném období narací vytěšňovány. Steven G. Yao [2010] v této souvislosti hovoří o post-etnicitě. Pokud se diference pěstují, tak se především jedná o oblast kultury, kde je narací vyzdvihován kulturní přínos i pro moderní dobu – festivaly, barvitost prostorů čínských čtvrtí, divadlo, móda, kuchyně anebo náboženství. Narace muzea přesto pracuje s některými prvky etnické mobilizace: poukazuje na nespravedlivý výsledek v soutěži o přístup ke zdrojům, operuje s příbuzenstvím a kulturní blízkostí, vyvolává obrazy minulé nespravedlnosti a dovolává se přitom osobní zkušenosti aktérů (z tohoto hlediska stojí za připomenutí prvky orální historie zakomponované do expozic, výrazně například v chicagské expozici). Narace ale současně narušuje meziskupinové hranice, poukazuje na příklady identit druhé generace,⁶ na transnacionální identity, třeba v případě adopce čínských dětí. To úzce souvisí se strategií poukazovat na komplexitu čínské migrace (pestrost profesí, role žen) v kontrastu s předválečnou negativní stereotypizací. Cesta ke zdrojům se tak neotevírá skrze rigiditu meziskupinových hranic, jak uvádí T. H. Eriksen [2012: 258–261], ale právě naopak – jejich narušením.

Kanonický příběh je ucelený, logicky koherentní, jednotlivé události podporují celek narace. Má dva zásadní komponenty, časové úseky, které odděluje klíčová událost – 2. světová válka. V rámci prvního z těchto časových úseků nebo komponent patří v expozicích významný prostor objasnění počátku imigrace. Tu ospravedlňují na jedné straně nucené životní podmínky v jižní Číně, na druhou stranu také poptávka po práci zahraničních dělníků ve Spojených státech. Ti jsou od zbytku společnosti separováni, pohybují se podél transkontinentálních tratí, aby se nakonec usazovali v prostředí velkých amerických měst a zakládali v nich uzavřené enklávy – čínské čtvrti, „Chinatown“. Ty jsou výrazem pospolitosti etnicky vymezené komunity a koncentrovanou, výraznou dominancí mužského elementu. Nejsou ale v naraci prezentovány homogenně, působí v nich různé kolektivní asociace, mezi nimiž existují tenze. Také kvalita života je vnímána jako různorodá – klidnější, mimo centrum a pozornost okolí situovaný chicagský Chinatown kontrastuje s více kontrolovanou, konfliktní a ve společensky patologických souvislostech vnímanou čínskou enklávou v San Franciscu. Původně dominantní zdroje obživy ustupují ve prospěch mnohem širší škály podnikatelských aktivit, které narace spojuje do souboru společensky prospěšných a užitečných činností, do komplexu služeb určených ostatním obyvatelům měst. Separace v enklávách vede ke vzniku specializovaného etnobyznysu. Charakter čínské přítomnosti je dominantně mužský, pokud jsou v předválečném období přítomny ženy, obvykle jsou představovány v rolích prostitutek. I přes evidentní prospěšnost jsou ale Číňané americkou společností odmítáni. Stávají se konkurenty na trhu práce (byli levní a pracovití), což ústí v agresivitu a napadání obyvatel enkláv. Ti se postupně přeorientovávají ze San Franciscu i na druhé pobřeží, kde se situace rovněž vyhrcoje, aby se nakonec usídlovali i na Středozápadě. Navzdory nepřízni okolí jsou Číňané prezentováni jako houževnatí lidé, a to v protestantském duchu, který odpovídá americkému ideálu člověka [Huntington 2004: 77]. Na chaotické sousedské násilí navazuje v naraci mnohem nebezpečnější legislativní forma násilí, která čínské imigranty ze společnosti zcela vylučuje: omezuje

⁶ Významu druhé generace Číňanů a její akulturace se detailně věnuje kniha *Between two generations: language maintenance and acculturation among Chinese immigrant families* [Zhang 2008].

migraci, zakazuje sňatky, znepřístupňuje občanství, znemožňuje naturalizaci. Trnem v oku jsou zejména Zákon o vyloučení Číňanů (Chinese Exclusion Act) a také Gearyho zákon, které jsou symboly nerovnosti a útlaku. Symbolem ponížení a nedůvěry se stává předválečný Angel Island, kde jsou imigranti zadržováni, vyslýcháni a někteří vraceni zpátky do Číny. Období do 2. světové války je poznamenáno odmítnutím rovnocenného postavení, nepřijetím a vytlačení do ghett.⁷

Překvalifikování celé situace nastává s válečnými událostmi, které vymezují počátek druhé významné komponenty expoziční narace. Válka mění celkový postoj Američanů: jak veřejného mínění, tak i politických reprezentací. Číňané jsou najednou vykreslováni jako prospěšní účastníci války, kteří si zaslouží odměnu. Tou je poválečné uznání rovnosti s ostatními imigranty, zejména Hart-Cellarův zákona (Immigration and Nationality Act), který v roce 1965 definitivně ukončil restriktce a otevřel cestu tzv. nové migraci z Číny. Období od 70. let je představováno jako zcela odlišné a moderní. Nepřítomnost útlaku, možnost se svobodně zapojit do společnosti a projevovat se, žít mimo enklávy apod., představovaly zcela jinou sociální realitu. Ta je nyní prezentována jako velmi pestrá: objevují se v ní postupně mizející první generace migrantů, dále jejich potomci a zcela noví příchozí, kterým již nejsou do cesty kladené žádné překážky.⁸

Smysl této kanonické narace je ozřejmit přítomnost čínských imigrantů jako klopotnou cestu od prvopočátečního odmítání až po úplnou emancipaci a uznání rovnosti. Návštěvník má tento příběh pojmout za vlastní a odejít s přesvědčením, že dnes je již vše v pořádku a staré křivdy patří minulosti. Kanonická narace zapadá do celkového pojetí dnešních čínských enkláv, které jsou díky své příznivé poloze nabízeny turistům jako atrakce a staly se součástí turistického byznysu amerických měst.

Poděkování

Tato práce vznikla za podpory projektu „Sinofonní příhraničí – interakce na okraji“, reg. č. CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000791, financovaného z EFRR.

Literatura

- Andrews, Molly – Squire, Corinne, – Tamboukou, Maria (ed.) [2008]. *Doing Narrative Research*. Los Angeles – London: Sage.
- Austin, Tricia [2012]. Scales of narrativity. In: MacLeod, Suzanne – Hourston Hanks, Laura – Hale, Jonathan (ed.). *Museum Making. Narratives, Architectures, Exhibitions*. New York: Routledge, s. 107–118.
- Banks, Marcus [1996]. *Ethnicity: Anthropological Constructions*. London: Routledge.
- Bronson, Bennet – Chiu, Joe – Chuimei, Ho [2011]. *Chinatown in Chicago*. Chicago: Chinese-American Museum of Chicago.
- Budiman, Abby – Ruiz, Neil G. [2021]. Key facts about Asian origin groups in the U.S. *Pew Research Center* (online), 29. 4. 2021. Dostupné z: <<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2021/04/29/key-facts-about-asian-origin-groups-in-the-u-s>>.
- Cook, Jesse B. [1931]. San Francisco's Old Chinatown. *San Francisco Police and Peace Officers' Journal* (online), June 1931. Dostupné z: <<http://www.sfmuseum.org/hist9/cook.html>>.

⁷ O prožívání kolektivního traumatu a frustraci z nepřijetí v běžném životě píše Helen Zia [2000].

⁸ Timothy P. Fong [1994] na příkladu analýzy enklávy Monterey Park ukazuje, že se negativní stereotypy přenáší i do druhé poloviny 20. století.

- Egan, Charles [2021]. *Voices of Angel Island: Inscriptions and Immigrant Poetry, 1910–1945*. New York: Bloomsbury Academic.
- Eriksen, Thomas Hylland [2007]. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha: Triton.
- Eriksen, Thomas Hylland [2012]. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Fong, Timothy P. [1994]. *The First Suburban Chinatown: The Remaking of Monterey Park, California*. Philadelphia: Temple University Press.
- Guest, Kenneth J. [2013]. From Mott Street to East Broadway: Fuzhounese Immigrants and the Revitalization of New York's Chinatown. In: Wong, Bernard P. – Chee-Beng, Tan (ed.). *Chinatowns around the world: gilded ghetto, ethnopolis, and cultural diaspora*. Leiden: Brill, s. 35–54.
- Halbwachs, Maurice [2009]. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Havlíček, Jakub [2018]. Čínská migrace do Spojených států: dvě staletí dějin. *Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie* 29 (7–8): 161–174.
- Ho, Chuimei – Moy, Soo Lon (ed.). [2005]. *Chinese in Chicago, 1870–1945*. Charleston: Arcadia.
- Hoeffel, Elizabeth M. – Rastogi, Sonya – Kim, Myoung Ouk – Shahid, Hasan [2012]. The Asian Population: 2010. *United States Census Bureau* (online), březen 2012. Dostupné z: <https://www.census.gov/library/publications/2012/dec/c2010br-11.html>.
- Hsu, Madeline Y. [2015]. *The Good Immigrants: How the Yellow Peril Became the Model Minority*. Princeton: Princeton University Press.
- Huntington, Samuel P. [2005]. *Kam kráčíš, Ameriko? Krize americké identity*. Praha: Rybka.
- Chin, Ko-lin [2000]. *Chinatown Gangs: Extortion, Enterprise, and Ethnicity*. Oxford: Oxford University Press.
- Chinese American Museum of Chicago* (online). Dostupné z: <https://ccamuseum.org>.
- Chinese Historical Society of America* (online). Dostupné z: <https://chsa.org>.
- Lai, Chuenyan David [1988]. *Chinatowns: Towns within Cities in Canada*. Vancouver: University of British Columbia Press.
- Lee, Anthony W. [2001]. *Picturing Chinatown: Art and Orientalism in San Francisco*. Berkeley: University of California Press.
- Lee, Erika [2003]. *At America's Gates: Chinese Immigration during the Exclusion Era, 1882–1943*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Lin, Jan [1998]. *Reconstructing Chinatown: Ethnic Enclave, Global Change*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ling, Huping [2013]. The New Trends in American Chinatowns: The Case of the Chinese in Chicago. In: Wong, Bernard P. – Chee-Beng, Tan (ed.). *Chinatowns around the world: gilded ghetto, ethnopolis, and cultural diaspora*. Leiden: Brill, s. 55–94.
- Lužný, Dušan – Váně, Jan [2017]. Koncept kolektivní paměti – základní východiska a závěry. *Historický časopis* 65 (4): 577–590.
- Lynch, Kevin [2004]. *Obraz města*. Praha: Polygon.
- MOCA Museum of Chinese in America* (online). Dostupné z: <https://www.mocanyc.org>.
- Moore, Niamh – Whelan, Yvonne [2007]. *Heritage, Memory and the Politics of Identity: New Perspectives on the Cultural Landscape*. Aldershot: Ashgate, 2007.
- Roberts, John Anthony [2002]. *China to Chinatown: Chinese Food in the West*. London: Reaktion Books.
- Teitelbaum, Michael – Asher, Robert [2005]. *Chinese Immigrants*. New York: Facts On File.
- Thunø, Mette [2007]. *Beyond Chinatown New Chinese Migration and the Global Expansion of China*. Copenhagen: NIAS Press.
- Tchen, John Kuo Wei [1984]. *Gentle's Photographs of San Francisco's Old Chinatown*. New York: Dover Publications.
- Totušek, Jaroslav [2019]. Kultovní Čínská čtvrť s Nicholsonem a Dunawayovou se dočká seriálové podoby. *Lidovky.cz* (online), 19. 11. 2019.
- Wong, Kevin Scott [2005]. *Americans First: Chinese Americans and the Second World War*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Yang, Fenggang [1999]. *Chinese Christians in America: Conversion, Assimilation, and Adhesive Identities*. University Park: Pennsylvania State University Press.

- Yao, Steven G. [2010]. *Foreign Accents: Chinese American Verse from Exclusion to Postethnicity*. New York: Oxford University Press.
- Zhong, Donghui [2008]. *Between Two Generations: Language Maintenance and Acculturation among Chinese Immigrant Families*. El Paso: LFB Scholarly Pub. LLC.
- Zhou, Min [2009]. *Contemporary Chinese America: Immigration, Ethnicity, and Community Transformation*. Philadelphia: Temple University Press.
- Zia, Helen [2000]. *Asian American Dreams: The Emergence of an American People*. New York: Farrar, Straus, and Giroux.

*Daniel Topinka (*1971) je docentem Katedry sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se problematikou migrace, etnických identit a kulturní paměti, specializuje se mimo jiné na tematiku islámu a muslimů v České republice.*

*Jakub Havlíček (*1978) působí jako odborný asistent Katedry sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Univerzity Palackého v Olomouci. Specializuje se na oblast antropologie náboženství, zaměřuje se na problematiku vzdělávání a náboženství, kulturní a náboženské paměti.*